

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
گروه مشاوره

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده

عنوان:

بررسی نقش ادراک انصاف در کیفیت زناشویی کارکنان متأهل اداره‌های دولتی
شهر اهواز

پژوهشگر:

سحر فرامرزی

استاد راهنما:

دکتر رضا خجسته مهر

استاد مشاور:

دکتر غلامرضا رجبی

بهمن ۱۳۸۸

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: موضوع پژوهش	
۲	مقدمه .....
۷	بیان مسأله .....
۹	اهمیت و ضرورت پژوهش .....
۱۰	اهداف پژوهش .....
۱۰	فرضیه‌های پژوهش .....
۱۰	تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها .....
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه‌ی تحقیق	
۱۶	مقدمه .....
۱۶	نظریه‌ی مبادله اجتماعی .....
۲۳	نظریه انصاف .....
۲۶	فرمول‌های تعریفی .....
۲۷	گزاره‌های نظریه انصاف .....
۳۰	فرضیه‌های نظریه انصاف در روابط صمیمانه .....
۳۲	انتقادات و نظریه‌های مرتبط .....
۳۴	مدل عدالت .....
۳۴	عدالت در انجام کارهای خانه .....
۳۸	عدالت در کارکردن جهت کسب درآمد و خرج کردن پول .....
۳۸	عدالت در نگهداری از فرزندان .....

۳۹	..... کیفیت زناشویی
۴۰	..... ۱- عوامل شخصی
۴۴	..... ۲- عوامل مربوط به رابطه
۴۶	..... ۳- عوامل بیرونی رابطه
۴۸	..... رضایت زناشویی (خشنودی از ازدواج)
۵۰	..... گذراندن زمان با یکدیگر
۵۱	..... حل اختلاف (مدیریت تضاد)
۵۱	..... پیش‌بینی احتمال جدایی
۵۱	..... فراوانی اختلاف
۵۳	..... تفاوت‌های جنسیتی
۵۴	..... بررسی تحقیقات موجود

فصل سوم: روش پژوهش

۷۱	..... مقدمه
۷۱	..... جامعه آماری و گروه نمونه مورد مطالعه
۷۲	..... ابزارهای پژوهش
۷۲	..... ۱- پرسشنامه کیفیت زناشویی (QMI)
۷۳	..... ۲- پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ (ENRICH)
۷۴	..... ۱- سنجش ادراک انصاف (MEP)
۷۵	..... ۲- سنجش کیفیت زناشویی (MMQ)
۷۷	..... طرح پژوهش
۷۸	..... روش اجرای پژوهش
۷۸	..... روش تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

۸۰	..... مقدمه
۸۱	..... الف) یافته‌های توصیفی و استنباطی مربوط به کل نمونه
۸۱	..... (۱) یافته‌های توصیفی مربوط به کل نمونه
۸۳	..... (۲) یافته‌های استنباطی مربوط به نمونه کل
۸۳	..... (۲-۱) ارزیابی مدل پیشنهادی
۸۵	..... (۲-۲) یافته‌های مربوط به فرضیه یک
۸۶	..... ب) یافته‌های توصیفی و استنباطی مربوط به نمونه زنان
۸۶	..... (۱) یافته‌های توصیفی مربوط به نمونه زنان
۸۸	..... (۲) یافته‌های استنباطی مربوط به نمونه زنان
۸۸	..... (۲) ارزیابی مدل پیشنهادی
۹۰	..... (۲-۲) یافته‌های مربوط به فرضیه دو
۹۳	..... ج) یافته‌های توصیفی و استنباطی مربوط به نمونه مردان
۹۳	..... (۱) یافته‌های توصیفی مربوط به نمونه مردان
۹۵	..... (۲) یافته‌های استنباطی مربوط به نمونه

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۹۹	..... مقدمه
۹۹	..... تبیین یافته‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش
۱۰۱	..... محدودیت‌های پژوهش
۱۰۲	..... پیشنهادهای پژوهش
۱۰۵	..... منابع

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۷۱	جدول ۳-۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه در پژوهش حاضر
۷۴	جدول ۳-۲: ضرایب پایایی مقیاس ادراک انصاف (MEP) در پژوهش حاضر
۷۵	جدول ۳-۳: ضرایب همبستگی بین مقیاس ادراک انصاف (MEP) و پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ در پژوهش حاضر
۷۶	جدول ۳-۴: ضرایب پایایی سنجه کیفیت زناشویی (MMQ) در پژوهش حاضر
۷۷	جدول ۳-۵: ضرایب همبستگی بین سنجه کیفیت زناشویی (MMQ) و پرسشنامه کیفیت زناشویی (QMI) در پژوهش حاضر
۸۱	جدول ۴-۱: میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش در کل نمونه (۳۰۰ نفر)
۸۲	جدول ۴-۲: ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش در نمونه کل
۸۴	جدول ۴-۳: برازش الگوهای پیشنهادی و نهایی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی در کل نمونه
۸۶	جدول ۴-۴: میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش در نمونه زنان (۱۶۸ نفر)
۸۷	جدول ۴-۵: ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش در نمونه زنان
۸۹	جدول ۴-۶: برازش الگوهای پیشنهادی و نهایی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی در نمونه زنان
۹۱	جدول ۴-۷: میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش در نمونه مردان (۱۳۸ نفر)
۹۲	جدول ۴-۸: ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش در نمونه
۹۴	جدول ۴-۹: برازش الگوهای پیشنهادی و نهایی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی در نمونه مردان

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۸	شکل ۱-۱. مدل انصاف به عنوان پیش‌بین کیفیت زناشویی
۸۴	شکل ۴-۱. مدل پیشنهادی انصاف به عنوان پیش‌بین کیفیت زناشویی در کل نمونه
۸۵	شکل ۴-۲. مدل نهایی انصاف به عنوان پیش‌بین کیفیت زناشویی در کل نمونه
۸۹	شکل ۴-۳. مدل پیشنهادی انصاف به عنوان پیش‌بین کیفیت زناشویی در نمونه زنان
۹۰	شکل ۴-۴. مدل نهایی انصاف به عنوان پیش‌بین کیفیت زناشویی در نمونه زنان
۹۴	شکل ۴-۵. مدل پیشنهادی انصاف به عنوان پیش‌بین کیفیت زناشویی در نمونه مردان
۹۵	شکل ۴-۶. مدل نهایی انصاف به عنوان پیش‌بین کیفیت زناشویی در نمونه مردان

چکیده

نام خانوادگی: فرامرزی	نام: سحر
عنوان پایان نامه: نقش ادراک انصاف در کیفیت زناشویی کارکنان متأهل اداره‌های دولتی شهر اهواز	
استاد راهنما: دکتر رضا خجسته مهر	
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: مشاوره
محل تحصیل (دانشگاه): شهید چمران اهواز	
دانشکده: علوم تربیتی و روانشناسی	
تاریخ فارغ التحصیلی: بهمن ۱۳۸۸	تعداد صفحه: ۱۱۲
کلید واژه‌ها: ادراک انصاف، کیفیت زناشویی، کارکنان متأهل	
<p>هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش ادراک انصاف بر کیفیت زناشویی می‌باشد. نمونه مورد مطالعه در این پژوهش شامل ۱۳۸ نفر مرد و ۱۶۲ نفر زن بودند که از بین کارکنان متأهل اداره‌های دولتی شهر اهواز با روش تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل سنجه ادراک انصاف (MEP)، سنجه کیفیت زناشویی (MMQ)، شاخص کیفیت ازدواج (QMI) و پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ (ENRICH) می‌باشند. فرضیه‌های پژوهش عبارت بودند از: ۱- ادراک انصاف بر کیفیت زناشویی کل کارکنان اثر مثبت دارد. ۲- ادراک انصاف بر کیفیت زناشویی کارکنان زن اثر مثبت دارد. ۳- ادراک انصاف بر کیفیت زناشویی کارکنان مرد اثر مثبت دارد. از روش الگویابی معادلات ساختاری (SEM) و بر اساس نرم‌افزار AMOS ویرایش ۷ برای ارزیابی مدل پیشنهادی استفاده شد. مدل ارزیابی شده از شاخص‌های برازندگی خوبی برخوردار بود. بر اساس نتایج مدل معادلات ساختاری ادراک بیشتر انصاف در روابط زناشویی باعث افزایش کیفیت زناشویی می‌شود. مضامین آموزشی نتایج و مدل ارائه شده توسط پژوهش حاضر به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است.</p>	

فصل اول

موضوع پژوهش

مقدمه

خانواده کوچکترین جزء اجتماع است. اجتماعی که از خانواده‌های سالم تشکیل شده است. مسلماً اجتماعی است سالم و شرط آن که خانواده‌ای سالم باشد این است که افراد آن سالم باشند. لذا برای بهبود وضع اجتماع، تلاش برای بهبود وضع خانواده و افراد آن مهم‌ترین مسأله است (ستیر^۱، ترجمه بیرشک، ۱۳۸۰).

خانواده تعاریف متفاوتی دارد که نه تنها بر اساس فرهنگ‌ها بلکه در درون یک فرهنگ نیز بر پایه‌ی دیدگاه‌های مختلف فرق می‌کنند. خانواده مجموعه‌ای از افراد خویشاوند است که از طریق ازدواج و از طریق نسب یا از طریق فرزندخواندگی به یکدیگر متصل‌اند و زیر یک سقف زندگی می‌کنند، یعنی بر دو اصل خویشی و همزیستی متکی است (بوردیو^۲، ۱۹۸۹؛ به نقل از منادی، ۱۳۸۰).

خانواده که قدیمی‌ترین و کهن‌ترین نهاد اجتماعی است، از بدو پیدایش بشر وجود داشته است و با روابط زناشویی یا پیوند زن و شوهر آغاز می‌شود و بسته به کیفیت این رابطه، پایداری یا ناپایداری آن تعیین می‌شود (موسوی، ۱۳۸۳؛ به نقل از خجسته مهر، ۱۳۸۴).

با توجه به اینکه هر خانواده با ازدواج زن و مرد تشکیل شده و رسمیت می‌یابد لذا به بررسی این مفهوم می‌پردازیم: بلاچ^۳ (۱۹۷۸؛ به نقل از معتمدین، ۱۳۸۳) معتقد است که ازدواج دارای دو خصوصیت می‌باشد (۱) ازدواج مجموعه‌ای از روابط مختلف است که هر کدام از آنها ممکن است آسیب ببینند که عبارتند از: جسمی، احساسی، اجتماعی، ذهنی و روحی؛ (۲) هر ازدواج طول عمری دارد و در هر مرحله از ازدواج برخی از مسایل نقش مهم‌تری ایفا می‌کنند. وی طول عمر ازدواج را به سه بخش تقسیم می‌کند: مرحله نخست، معمولاً ۵ سال اول زندگی زناشویی را در بر می‌گیرد. معمولاً زوج‌ها در این فاصله به اواخر دوران ۲۰ یا اوایل ۳۰ سالگی خود می‌رسند. مرحله

1- Sateier
2- Bordiu
3- Blach

دوم، دوران رشد فرزندان است. این دوران نیز در اواخر ۴۰ سالگی یا اوایل ۵۰ سالگی پدر و مادر به پایان می‌رسد. مرحله سوم که به آن آشیانه خالی نیز می‌گویند، زن و شوهر مجدداً با هم تنها می‌شوند، این دوران نیز با مرگ زن و شوهر به پایان می‌رسد. بنابراین ازدواج از نظر بلاچ (۱۹۷۸)؛ به نقل از معتمدین، (۱۳۸۳) مجموعه‌ای است از روابط در ابعاد مختلف جسمی، احساسی، اجتماعی، ذهنی و روانشناختی که اختلال در هر یک از این ابعاد می‌تواند منجر به بروز اشکالاتی در روابط زناشویی گردد.

شواهد نشان می‌دهند که به طور متوسط افرادی که ازدواج کرده‌اند به نسبت افراد مجرد (کسانی که هیچ وقت ازدواج نکرده‌اند، طلاق گرفته‌اند و یا بیوه شده‌اند) استرس روانی کمتری را تجربه می‌کنند و شادمانی بیشتری دارند (لی^۱، سیکامبی^۲ و شهان^۳، ۱۹۹۱؛ استاک^۴ و اشلیمان^۵، ۱۹۹۸؛ ویلیامز^۶، ۱۹۹۸؛ به نقل از هاگدورن^۷ و همکاران، ۲۰۰۶). اما آیا همه ازدواج‌ها خشنودی و شادمانی را برای زوجین به ارمغان می‌آورند؟ این مسأله به وضعیت ازدواج و کیفیت زناشویی بستگی دارد.

کیفیت زناشویی مفهومی پویاست، ماهیت و کیفیت روابط زناشویی می‌تواند در طول زمان تغییر کند (لارسون^۸ و هولمن^۹، ۱۹۹۴). این امر امکان تشخیص عواملی را که می‌تواند کیفیت رابطه را تغییر دهند فراهم می‌کند، اگرچه رابطه بین این عوامل ممکن است پیچیده باشد ولی بین این عوامل تعامل وجود دارد. در این پژوهش به احساس و نظر کلی که افراد، با در نظر گرفتن وجود یا عدم وجود تعامل‌های منفی میان خود و همسرشان، نسبت به رابطه‌شان دارند کیفیت زناشویی گفته می‌شود.

1- Lee
 2- Seccombe
 3- Shehan
 4- Stack
 5- Eshleman
 6- Williams
 7- Hagedoorn
 8- Larson
 9- Holman

روش‌های متفاوتی برای پردازش مفهوم کیفیت زناشویی وجود دارد. گلن^۱ (۱۹۹۸)؛ به نقل از خجسته‌مهر، کرایبی، رجبی، (۱۳۸۶) دو رویکرد اصلی را برای سنجش کیفیت رابطه قائل است؛ ۱- نگاه کردن به احساسات فرد در رابطه (مانند قضاوت در مورد شادی و خشنودی فرد در رابطه) و ۲- نگاه کردن به خود رابطه (مانند بررسی الگوهای تعامل، میزان و نوع تعارض).

کیفیت و بقای رابطه‌ی زناشویی به وجود عناصری بستگی دارد که باعث استحکام و تداوم این رابطه و ایجاد تفاهم می‌شود. تعدادی از نظریه پردازان زناشویی نظریه‌هایشان را در مورد کارکردهای زناشویی و کیفیت زناشویی بر پایه مدل تبادل منصفانه در روابط بنا نهادند (لیدر^۲ و جکسون^۳، ۱۹۶۸، پاترسون^۴ و رید^۵، ۱۹۷۸؛ به نقل از اسپرچر^۶، ۲۰۰۱). براساس این نظریه‌ها یکی از عواملی که بر کیفیت و بقای رابطه‌ی زناشویی تأثیر می‌گذارد این مسأله است که زوجین انصاف^۷ را در رابطه با یکدیگر احساس کنند. فرض شده است که افراد به تعادل پیامدهای مثبت و منفی در رابطه تمایل دارند. به این تعادل به اصطلاح انصاف گفته می‌شود. انصاف یک عامل مهم در روابط سالم است و اهمیت آن در ازدواج به اندازه‌ای است که در سازگاری زناشویی و احساس حمایت اجتماعی در زوجین و تقویت احساس صمیمیت و کاهش خیانت زناشویی اثر می‌گذارد (پری^۸، ۲۰۰۴). یافته‌های پژوهشی نشان داده‌اند که نظریه انصاف چارچوب مفیدی جهت درک روابط صمیمانه قراردادی مانند ازدواج فراهم می‌کند (والستر، تراپمن^۹ و والستر ۱۹۷۸).

نظریه انصاف به عنوان یک نظریه روانشناسی اجتماعی علاوه بر اصل عدالت توزیعی از چارچوب نظریه تبادل اجتماعی^{۱۰} استفاده می‌کند و بیان می‌کند که افراد زمانی که درون‌داده‌ها یا

1- Glenn

2- Lederer

3- Jackson

4- Patterson

5- Reed

6- Sprecher

7- equity

8- Perry

9- Trupmann

10- social exchange theory

سرمایه گذاری‌های آنها در ارتباط تقریباً به برون دادها یا عایدی آنها در رابطه نزدیک باشد رضایت بیشتری دارند (هومنز^۱، ۱۹۶۱؛ به نقل از پری، ۲۰۰۴).

بر اساس نظریه انصاف می‌توان رضایت رابطه را بر حسب ادراک از توزیع منصفانه یا غیر منصفانه منابع در طول روابط میان فردی تبیین نمود (والستر و همکاران، ۱۹۷۸). بر طبق نظریه انصاف زمانی که نسبت سرمایه‌گذاری به پاداش برای یک شریک با شریک دیگر متفاوت باشد رابطه متعادل نیست (وان پرن^۲ و بانک^۳، ۱۹۹۰، والستر، برشید^۴ و والستر، ۱۹۷۳؛ به نقل از اسپرچر، ۲۰۰۱).

شریکی که به نسبت استحقاقش (دروندادش) پاداش بیشتری دریافت می‌کند به عنوان منفعت برده و شریکی که به نسبت استحقاقش پاداش کمتری دریافت می‌کند به عنوان محروم مانده از حق خود در نظر گرفته می‌شود. به نظر می‌رسد که در هر دو گروه ذکر شده احساس نارضایتی از ازدواج و حالات درماندگی روان شناختی مانند احساس گناه یا خشم وجود دارد چه در زنان و چه در مردان (لانگمور^۵، دیمیرز^۶، تراپمن و هاتفیلد^۷، ۱۹۹۷، رینالد^۸، ریمر^۹ و جانسون^{۱۰}، ۱۹۹۵، تراپمن، هاتفیلد و وکسلر^{۱۱}، ۱۹۸۳، وان پرن و بانک، ۱۹۹۰؛ به نقل از هاگدورن و همکاران، ۲۰۰۶).

زنان و مردان در روابط منصفانه در مقایسه با دو گروه بالا شادترند و خشنودی و رضایت بیشتری از رابطه خود با شریکشان دارند هرچند که در ادراک انصاف تفاوت‌های جنسیتی وجود دارد (فینی^{۱۲}، پیترسون^۱ و نولر^۲، ۲۰۰۵).

-
- 1- Homans
  - 2- Vanperen
  - 3- Buunk
  - 4- Berscheid
  - 5- Longmore
  - 6- Demairs
  - 7- Hatfield
  - 8- Reynald
  - 9- Remer
  - 10- Johnson
  - 11- Wexler
  - 12- Feeney

نظریه پردازان انصاف معتقدند که شکستن هنجارهای عدالت در روابط زناشویی عواقب منفی را به همراه دارد. بدین صورت که زوجین در روابط غیرمنصفانه سطوح بالاتری از افسردگی (گلاس^۳ و فوجیموتو^۴، ۱۹۹۴) و میزان کمتری از رضایت زناشویی (هاتفلد، ۱۹۸۲)، سازگاری زناشویی (دیویدسون^۵، ۱۹۸۴) و کیفیت زناشویی (پینا^۶ و بنگسان^۷، ۱۹۹۳) را تجربه می‌کنند (به نقل از وان ویلیجن^۸ و دیرنتا^۹، ۲۰۰۱).

نظریه تساوی مدار^{۱۰} در ازدواج پیشنهاد می‌کند که مکتب مساوات بشر در عمل و اعتقاد منجر به کیفیت زناشویی بالاتر در زنان می‌شود (ویلکس^{۱۱} و ناک^{۱۲}، ۲۰۰۶). میزان مبادلات در روابط صمیمانه مانند ازدواج فراوان است. تبادل شامل مواردی مانند: عشق، روابط جنسی، پول، خدمات و دیگر منابع است. هر چند همیشه تعادل در تبادلات میان زوجین برقرار نیست و ممکن است بی-انصافی توسط یک یا هر دو زوج در رابطه ادراک شود (اسپرچر، ۱۹۸۶). بی-انصافی در رابطه زناشویی، مفاهیمی را که کیفیت رابطه را تشکیل می‌دهند متأثر می‌سازد. بنابراین انتظار می‌رود زمانی که رابطه غیرمنصفانه است کیفیت رابطه پایین بیاید (پری، ۲۰۰۴).

در پژوهش حاضر نقش ادراک انصاف در کیفیت زناشویی کارکنان متأهل اداره‌های دولتی شهر اهواز بررسی می‌شود.

-
- 1- Peterson
  - 2- Noller
  - 3- Glass
  - 4- Fujimoto
  - 5- Davidson
  - 6- Pina
  - 7- Bengtson
  - 8- Vanwilligen
  - 9- Derentea
  - 10- companionate theory
  - 11- Wilcox
  - 12- Nock

بیان مسأله

همواره در میان دانشمندان علوم اجتماعی و عموم مردم کشش ویژه‌ای نسبت به ازدواج وجود داشته است. با این وجود، به دنبال هر ازدواجی احتمال طلاق وجود دارد (پری، ۲۰۰۴). ازدواج یکی از مهم‌ترین حوادثی است که در زندگی هر انسانی رخ می‌دهد و به عنوان مهم‌ترین و عالی‌ترین رسم اجتماعی همواره مورد تأیید بوده و نیز اولین تعهد عاطفی و حقوقی است که ما در بزرگسالی قبول می‌کنیم. ازدواج رابطه‌ای انسانی، پیچیده، ظریف و پویا می‌باشد که از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. به علاوه انتخاب همسر و انعقاد پیمان زناشویی، هم نقطه عطفی در رشد و هم پیشرفتی شخصی تلقی می‌شود. بدون تردید یکی از مهم‌ترین تصمیم‌هایی که ما در طول زندگی خود می‌گیریم انتخاب یک شریک زندگی است (به نقل از جباری، ۱۳۸۳). ازدواج چنان که باید آسان نیست، زیرا مسائل، آن چنان که باید به خوبی تبیین نشده‌اند. در ازدواج سنتی افراد از جایگاه خود آگاه بودند. شوهر اقتدار و حمایت اقتصادی را فراهم می‌کرد و زن مسئولیت منزل و تربیت کودکان را به عهده داشت. اکنون مسئولیت‌ها یا تقسیم می‌شوند یا بر یک مبنای فردی تعیین می‌گردند. نتیجه تغییر کاملاً روشن است: هنگامی که اهداف برآورده نمی‌شوند هر کدام از زن و شوهر از خود می‌پرسند: چرا باید این رابطه را حفظ کنم در حالی که بهای زیادی برای آن می‌پردازم و در عوض سود کمی به دست می‌آورم (برنشتاین^۱، ۱۹۸۹).

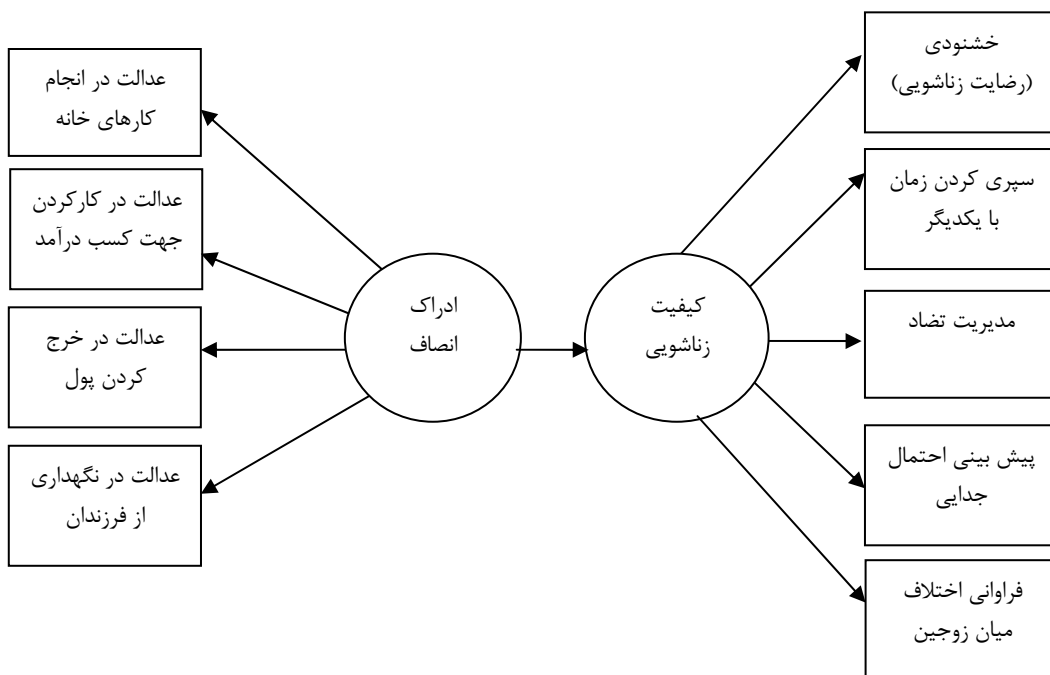
تا کنون به لحاظ نظری و عملی تحقیقات زیادی در مورد پیش‌بینی‌های کیفیت زناشویی صورت گرفته و مدل‌های زیادی در این زمینه ارائه شده است. یکی از مدل‌های ارائه شده مدل انصاف است. مسأله اصلی در این پژوهش این است که آیا ادراک انصاف در رابطه، کیفیت زناشویی را پیش‌بینی می‌کند؟ در این قسمت این مدل شرح داده می‌شود و در قسمت‌های بعدی نیز به بررسی تفاوت‌های جنسیتی موجود در رابطه این دو متغیر می‌پردازیم.

1- Bornstain

بررسی ارتباط بین انصاف و کیفیت زناشویی به ما این امکان را می‌دهد که به شیوه صحیح‌تری با این مسأله در ازدواج برخورد کنیم. اگر افزایش انصاف در رابطه با افزایش کیفیت زناشویی مرتبط باشد، اطلاعات مفیدی در دسترس نظریه‌پردازان و درمانگران بالینی قرار می‌گیرد. این پژوهش همچنین به بررسی این امر می‌پردازد که آیا نظریه مبادله اجتماعی چارچوب نظری مفیدی جهت پیش‌بینی رفتارهای زناشویی ارائه می‌دهد؟

پری (۲۰۰۴) جهت بررسی ارتباط میان کیفیت زناشویی و انصاف مدل زیر را پیشنهاد نمود که برای اولین بار در این پژوهش به بررسی این مدل در جامعه ایرانی پرداخته می‌شود.

شکل ۱-۱. مدل انصاف به عنوان پیش‌بین کیفیت زناشویی

بنابراین مسأله اصلی در این پژوهش این است که آیا مدل پیشنهادی مربوط به ادراک انصاف و

کیفیت زناشویی (پری، ۲۰۰۴) برازنده‌ی داده‌های طرح پیشنهادی پژوهش حاضر می‌باشد؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

ازدواج و انتخاب همسر، پایه‌ی اصلی خانواده‌ها را تشکیل می‌دهد. اگر خانواده استوار نباشد، جامعه در وضعیت متزلزلی قرار می‌گیرد. بنابراین آشنایی با عواملی که باعث پایداری ازدواج و خانواده می‌شود، برای همه‌ی اقشاری که به استواری و بقای جامعه می‌اندیشند، اقدامی ضروری و حیاتی است (خجسته مهر، ۱۳۸۴). اجرای پژوهش حاضر از سه جنبه‌ی نظری، کاربردی و روش‌شناسی حائز اهمیت است. از دیدگاه نظری شناسایی پیش‌بین‌های کیفیت زناشویی در کشور ما ضرورتی انکارناپذیر است. مشخص کردن متغیرهایی که با کیفیت زناشویی رابطه دارند زمینه را برای پژوهش‌های آزمایشی-مداخله‌ای بعدی فراهم می‌کند. شناسایی این متغیرها می‌تواند به توسعه دانش و اطلاعات در این زمینه یاری رساند و به جامعه در کنترل وضعیت زناشویی کمک کند. از دیگر ضرورت‌های نظری این پژوهش بررسی ادراک انصاف است. ادراک انصاف یکی از متغیرهایی است که تاکنون در ایران بر روی آن پژوهشی صورت نگرفته است. بررسی همه‌جانبه این سازه، به شناخت ماهیت این متغیر، بررسی میزان اهمیت آن، چگونگی کارکرد آن در روابط زناشویی و همچنین بالا بردن دانش نظری در مورد این موضوع کمک می‌کند.

از طرف دیگر مطالعه ادراک انصاف در حوزه خانواده و زوج‌درمانی، مبنایی برای بکارگیری عملی این عامل مؤثر در روابط خانوادگی و زناشویی می‌شود. اسپرچر (۱۹۸۶) بیان می‌کند ادراک نابرابری در رابطه زناشویی با احساسات و عواطف منفی در زوجین همراه است. اسپرچر (۲۰۰۱) عنوان می‌کند وجود انصاف در میان زوجین با رضایت زناشویی ارتباط دارد بدین معنی که انصاف بیشتر در ارتباط پیش‌بینی‌کننده‌ی رضایت و خشنودی بیشتر است و از آنجا که پیش‌بینی می‌شود تعهد یک شخص در رابطه به طور مثبت از رضایت وی از رابطه تأثیر می‌گیرد و تعهد پیش‌بینی‌نیرومندی از ثبات ارتباط است در نتیجه انصاف به طور غیر مستقیم بر تعهد و ثبات زناشویی تأثیر می‌گذارد. لذا متخصصین خانواده و زوج‌درمانی با کمک به زوجین جهت برقراری انصاف و عدالت در رابطه زناشویی می‌توانند باعث تقویت بنیان خانواده شوند. یکی از مواردی که ضرورت جنبه

روش شناسی پژوهش حاضر را توجیه می‌کند شناسایی و به کارگیری ابزارهای معتبر در سنجش انصاف است که با اجرای این پژوهش این امر محقق می‌شود.

اهداف پژوهش

- تعیین نقش ادراک انصاف در کیفیت زناشویی کل کارکنان شاغل
- تعیین نقش ادراک انصاف در کیفیت زناشویی زنان
- تعیین نقش ادراک انصاف در کیفیت زناشویی مردان

فرضیه های پژوهش

- ۱- ادراک انصاف بر کیفیت زناشویی کل کارکنان اثر مثبت دارد.
- ۱-۱. ادراک انصاف بر کیفیت زناشویی کارکنان زن اثر مثبت دارد.
- ۱-۲. ادراک انصاف بر کیفیت زناشویی کارکنان مرد اثر مثبت دارد.

تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

تعریف مفهومی ادراک انصاف: ادراک انصاف به صورت ادراک فرد از تساوی نسبت درون‌داد (سرمایه‌گذاری) به برون‌داد (پاداش یا عایدی) برای فرد و شخصی که با وی در تبادل ارتباطی است تعریف شده است (آدامز^۱، ۱۹۶۵). تعریف جدیدتری توسط اسپرچر (۲۰۰۱) ارائه شده است که بیان می‌دارد برابری به احساس تعادل میان پیامدها (پاداش‌ها و خسارات) و سرمایه‌گذاری-های شرکاء در ارتباط اشاره دارد. یکی از راه‌های سنجش انصاف در رابطه، ارزیابی انصاف در حوزه-

های متفاوتی از رابطه زناشویی است. روشی که در این پژوهش جهت سنجش انصاف به کار می‌رود، استفاده از مدل عدالت است. مدل عدالت یک مقیاس جانشین برای مدل انصاف جهت سنجش انصاف در میان شریکان یک رابطه است. طبق مدل عدالت یک فرد به وسیله مقایسه درون دادها و برون دادهایش با چهارچوب قیاس درونی خود در مورد وجود عدالت در رابطه خود و همسرش قضاوت می‌کند (کارل^۱ و دیتریچ^۲، ۱۹۷۸). عدالت یک مفهوم هم‌ارز با انصاف است و هر دو بر این موضوع دلالت دارند که سرمایه‌گذاری‌ها در یک رابطه با پاداش‌های کسب شده از آن رابطه، نسبت مستقیم دارند. بنابراین عدالت در چهار حوزه متفاوت از رابطه زناشویی مقیاس ادراک انصاف را در این پژوهش تشکیل می‌دهد. این چهار حوزه عبارتند از انجام کارهای خانه، کارکردن جهت کسب درآمد، خرج کردن پول و نگهداری از فرزندان. میکولا^۳ (۱۹۹۸؛ به نقل از پری، ۲۰۰۴) بیان می‌کند که ادراک عدالت در انجام کارهای خانه با کیفیت زناشویی ارتباط دارد. هرچند که در پیشینه پژوهش کارکردن جهت کسب درآمد و خرج کردن پول جزء کارهای خانه طبقه بندی شده‌اند اما در این پژوهش به عنوان شاخص‌هایی از انصاف در نظر گرفته می‌شوند. نگهداری از فرزندان ارتباط نزدیکی با سایر حیطه‌های کارها و وظایف خانگی دارد به صورتی که کوتاهی در انجام یکی از این وظایف نشان دهنده‌ی افزایش حجم کار در حیطه‌های دیگر است (پری، ۲۰۰۴).

تعریف عملیاتی ادراک انصاف: منظور از ادراک انصاف در این پژوهش نمره‌ای است که آزمودنی از پاسخ به سنجه^۴ ۴ سؤالی ادراک انصاف که توسط پری (۲۰۰۴) تنظیم شده است، بدست می‌آورد.

تعریف مفهومی کیفیت زناشویی: کیفیت زناشویی عبارت است از ارزیابی ذهنی زوجین از ازدواجشان که این ارزیابی جنبه‌های متفاوتی از رابطه زناشویی را دربرمی‌گیرد (بلیر^۵، ۱۹۹۳).

1- Carell
 2- Dittrich
 3- Mikula
 4- Measure of equity perception
 5- Blair

در این پژوهش جهت بررسی کیفیت زناشویی از چندین متغیر استفاده می شود. اولین متغیر رضایت زناشویی است. رضایت زناشویی عبارت است از نگرش افراد نسبت به ازدواج و همسرشان که این نگرش به تفکر شخصی و تحلیل ذهنی و درونی افراد از ارتباطشان وابسته است (ساباتلی^۱، ۱۹۸۸؛ به نقل از پری، ۲۰۰۴).

از آنجایی که به نظر می رسد رضایت زناشویی یکی از مؤلفه های کیفیت زناشویی است (سوتر^۲، ۱۹۹۱، وان لانینگام^۳، جانسون^۴ و آماتو^۵، ۲۰۰۱، وارد^۶، ۱۹۹۳؛ به نقل از پری، ۲۰۰۴) و تعدادی از تحقیقات گذشته به ارتباط بین رضایت زناشویی و ادراک انصاف اشاره کرده اند (دیویدسون، ۱۹۸۴، بانک و موتسرز^۷، ۱۹۹۹، دوناق^۸ و فالون^۹، ۲۰۰۳). لذا در این پژوهش رضایت زناشویی به عنوان یکی از متغیرهای کیفیت زناشویی در نظر گرفته می شود.

متغیر دوم سپری کردن زمان با همدیگر است که تعریف آن کاملاً مشهود و ساده است: میزان زمان آزادی که زوجین با یکدیگر سر می کنند. زمانی که یک فرد برای گذراندن اوقات فراغتش، مصاحبت و هم نشینی با همسرش را انتخاب می کند، احتمالاً از همراهی با وی لذت می برد. بنابر این سپری کردن زمان با همدیگر یکی از منفعت های رابطه زوجین در نظر گرفته می شود. در تحقیقات گذشته این مفهوم به عنوان یکی از مؤلفه های کیفیت زناشویی در نظر گرفته شده است (گاگر^{۱۰} و سانچز^{۱۱}، ۲۰۰۳، اسکینر^{۱۲}، بحر^{۱۳}، کران^{۱۴} و کال^{۱۵}، ۲۰۰۲؛ به نقل از پری، ۲۰۰۴).

-
- 1- Sabatelli
  - 2- Suitor
  - 3- Vanlaningham
  - 4- Johnson
  - 5- Amato
  - 6- Ward
  - 7- Mutsaers
  - 8- Donaghue
  - 9- Fallon
  - 10- Gager
  - 11- Sanchez
  - 12- Sanchez
  - 13- Bahr
  - 14- Crane
  - 15- Call